

Stockholm 2022 02 15

Yttrande gällande SOU 2021:77, Från kris till återstart för kulturen

Detta yttrande avges gemensamt av Sveriges Jiddischförbund i samarbete med Judisk Centralrådet. Båda organisationerna har med stort intresse tagit del av utredningen Från kris till återstart för kulturen, SOU 2021:77.

En återstart är väsentlig

Det är av signifikant betydelse att regeringen bemödar sig om att kulturlivet, i alla dess olika inriktningar, ges möjlighet till återstart efter de svårigheter som genom Corona-pandemin drabbat kulturlivet. Såvitt vi kan bedöma finns i betänkandet förslag på många insatser som skulle kunna stärka förutsättningarna för stora delar av kulturens återstart.

De nationella minoriteternas osynlighet

Det som vi, såsom producenter och konsumenter av judisk minoritetskultur och av jiddisch-kultur, ser som mycket bekymmersamt är att utredningen inte ägnar många tankar åt den kultur som produceras av de som representerar Sveriges fem historiska, nationella minoriteter. Bristen på resonemang kring detta är dessvärre signifikativ för en osynlighet som tyvärr inte är ovanlig när det gäller dessa minoriteters kulturyttringar. Vi kommer i det följande att fokusera på villkoren för den judiska minoritetens kulturområde, särskilt på de delar som rör jiddisch och jiddischkultur.

Utredarna skriver att det övergripande syftet med utredningen är att bidra till att skapa goda förutsättningar för kultursektorns återstart och utveckling samt möjliggöra att Sverige har ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av landet. Men i och med att man utelämnar en närmare analys av de nationella minoriteternas kulturarbete omöjliggör man möjligheten att uppfylla alla delar av det uttalade syftet.

Pandemins effekter på den judiska minoritetens kulturarbete

I utredningen konstateras att små och stora aktörer drabbats hårt av intäktsbortfall och att privata aktörer och ideella verksamheter drabbats särskilt svårt.

Den judiska minoriteten i Sverige är relativt liten. Den har dock av tradition

en bred palett av ideella organisationer, och i dessa frodas ett aktivt gräsrotsarbete. Bland dessa finns flera föreningar som ägnar sig åt kulturaktiviteter. Exempelvis finns ett teatersällskap som spelar teater på jiddisch, *Stockholms Jiddische Teateramator'n*. Där finns en kör som sjunger på jiddisch, *Stockholms Jiddischkör*. Där finns *Jiddischsällskapet i Stockholm* som arrangerar en rad olika kulturella evenemang för att visa på och stärka jiddischkulturen i Sverige. Där finns Kulturföreningen 1945 i Malmö med ett stort utbud av program med och om jiddisch, liksom Föreningen Jiddischkultur i Göteborg samt Judisk Föreningen i Borås. Alla dessa organisationer ingår i Sveriges jiddischförbund.

Under pandemin har flera av dessa aktörers aktiviteter ställts in medan somliga har genomförts i digitalt format. Men som också noteras i utredningen är det fysiska mötet mellan publik och konst centralt inom många konstformer. Uppehållet av aktiviteter har resulterat i ett minskat engagemang och svårigheter att upprätthålla intresset för jiddischkulturen och att locka nya intressenter. För jiddisch i Sverige är detta ödesdigert då kulturen är starkt beroende av aktiviteter som bidrar till en revitalisering av både språk och kultur.

Strukturella problem

En av utredningens uppdrag var att identifiera strukturella problem inom kultursektorn och den kulturella infrastrukturen som har synliggjorts under pandemin, identifiera kvardröjande effekter av pandemin och vid behov föreslå åtgärder för att stärka kultursektorns hållbarhet.

När det gäller judisk/jiddisch kultur har pandemiperioden tydliggjort den skörhet som präglar den struktur som finns för produktion av judisk kultur i allmänhet och utbud om och för jiddisch och jiddischkultur.

Pandemin har tydligt visat på en sårbarhet kopplad till den stora del av judiska kulturella aktiviteter som genomförs av ideella krafter vilka är helt beroende av kortsiktiga, tidsbegränsade, öronmärkta projekt. För dessa finns ingen stadigvarande struktur, inga långsiktiga bidrag och ingen typ av bidrag som möjliggör turnéer, en professionell hantering av planering och genomförande eller för lokaler för repetitioner och föreställningar. Vi hade önskat att det i utredningens förslag funnits tankar kring hur detta kan åtgärdas och huruvida en del av de medel som man föreslår ska tillföras kulturen även skulle kunna användas för att denna typ av verksamhet ska få en mer stadig långsiktighet.

På samma sätt som andra aktörer inom kultursektorn har judiska/jiddisch aktörer för att upprätthålla kulturell verksamhet tillgängliggjort ett visst utbud digitalt. Detta har medfört kostnader som ideella organisationer inte

budgeterat och inte heller sökt projektmedel för. Digitaliseringen har till viss del varit av godo så till vida att de digitala programmen fått större geografisk spridning. Erfarenheterna från digitaliseringen bör nu tas till vara och här skulle det behövas en mer långsiktigt satsning.

Vi vill i sammanhanget även framhålla att Sveriges judiska församlingar bedriver en mängd kulturverksamhet inom olika genrer och för olika målgrupper som är intresserade av judisk/jiddisch kultur. En judisk församling är inte på samma sätt som exempelvis en kyrkoförsamling formad kring i första hand religiös verksamhet. Att vara med i en judisk församling är inte en trosfråga. Ett viktigt fokus för en judisk församling är just kring kulturverksamhet, riktad till både en intresserad allmänhet och kulturintresserade judar, till alla ålderskategorier, från barn till vuxna.

I Stockholm finns inom den judiska församlingen exempelvis ett judiskt forskningsbibliotek samt judiskt folkbibliotek. Biblioteket är nu även ett nationellt resursbibliotek för jiddisch. Biblioteket erbjuder regelbundet föreläsningar och panelsamtal. Här finns en synlig fördel av den påskyndade digitaliseringen av verksamheten - en positiv bieffekt av pandemin – program som annars var lokalt begränsade kan erbjudas till en större krets och till en intresserad allmänhet över hela landet.

Det enda förslag från föreliggande utredning som kommer i närheten av aktiviteter som har med minoriteterna att göra är förslaget att Kulturrådets bidrag till civilsamhällets aktörer inom anslag 1:2 ska förstärks med 3,5 miljoner kronor årligen från och med 2024. I detta nämnda anslag hos Kulturrådet ingår bidrag till allmän kulturverksamhet, internationell verksamhet och nationella minoriteters språk och kultur. Det förslaget kan givetvis inte förväntas ge någon effekt på den problematik som vi beskriver.

Att utredningen saknar verkningsfulla förslag när det gäller de historiska nationella minoriteterna måste betraktas som en stor brist.

För Judiska Centralrådet

För Sveriges Jiddischförbund

Aron Verständig

Eva Fried